

لذت ندانستن

فلسفه تربیتی برای تحول در تدریس، تفکر، یادگیری و رهبری مدرسه

www.ketab.ir

مارسلو استاریکوف

ترجمه

محمود مهر محمدی، نامدار ابراهیمی

The Joy of Not Knowing
A Philosophy of Education Transforming Teaching,
Thinking, Learning and Leadership in Schools

Marcelo Staricoff

لذت ندانستن

فلسفه تربیتی برای تحول در تدریس، تفکر، یادگیری و رهبری مدرسه

تألیف: مارسلو استاریکوف

ترجمه محمود مهرمحمدی، نامدار ابراهیمی

9 789640 116906

ویراستار و نسخه‌پرداز: نادیا فرهادتوسکی
حروفچین و صفحه‌آرا: مرضیه دین‌پناه
طراح جلد: علیرضا دریانی
ناظر چاپ: حمیدرضا دمیرچی
مرکز نشر دانشگاهی
چاپ اول ۱۴۰۲
تیراژ ۱۰۰
چاپ و صحافی: توس
۲۲۰۰۰۰ تومان

نشانی فروشگاه: خیابان انقلاب، روبه‌روی سینما سپیده، پاساژ خیبری، تلفن: ۶۶۴۰۸۸۹۱، ۶۶۴۱۰۶۸۶
فروش اینترنتی: www.iup.ac.ir

حق چاپ برای مرکز نشر دانشگاهی محفوظ است. فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه: استاریکوف، مارسلو Staricoff, Marcelo
عنوان و نام پدیدآور: لذت ندانستن: فلسفه تربیتی برای تحول در تدریس، تفکر، یادگیری و رهبری در مدرسه / مارسلو استاریکوف؛
ترجمه محمود مهرمحمدی، نامدار ابراهیمی.
مشخصات نشر: تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ده، ۳۰۶ ص: مصور (رنگی)، نمودار (رنگی).
فروست: مرکز نشر دانشگاهی؛ ۱۶۹۰. علوم اجتماعی (علوم تربیتی و روان‌شناسی)؛ ۴۱.
شابک: 978-964-01-1690-6
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: عنوان اصلی: *The Joy of Not Knowing A Philosophy of Education Transforming Teaching, Thinking, Learning and Leadership in Schools, 2021*

یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۹۸] - ۳۰۲.
عنوان دیگر: فلسفه تربیتی برای تحول در تدریس، تفکر، یادگیری و رهبری در مدرسه.

موضوع: آموزش و پرورش - فلسفه Education-Philosophy

موضوع: یادگیری پرس‌وجو محور Inquiry-based learning

موضوع: تفکر انتقادی Critical thinking

موضوع: انگیزش در آموزش و پرورش Motivation in education

موضوع: محیط مدرسه School environment

موضوع: رهبری آموزش Educational leadership

شناسه افزوده: مهرمحمدی، محمود، ۱۳۳۷-، مترجم.

شناسه افزوده: ابراهیمی، نامدار، ۱۳۵۵-، مترجم.

شناسه افزوده: Mharmohammadi, Mahmoud, 1958

رده‌بندی کنگره: LB ۱۴/۷

رده‌بندی دیویی: ۳۷۰۸

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۱۹۸۱۰

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

صفحه	عنوان
مفت	پیشگفتار مترجمان
۱	لذت ندانستن
۳	نظر خوانندگان
۷	پیش درآمد
۹	پیشگفتار
۱۷	۱ مقدمه
۲۳	۲ یادگیری و اهمیت پرورش حس لذت بردن از ندانستن
۲۵	الگوی یادگیری جونک (JMOL)
۲۷	الگوی یادگیری جونک در مدرسه (JMOLS)
۳۹	الگوی جونک برای یادگیری شخصی سازی شده (JMOPL)
۴۰	الگوی یادگیری چگونه یاد گرفتن جونک (JMOLL)
۴۲	الگوی یادگیری و فراشناختی جونک (JMOLM)
۴۳	الگوی یادگیری و دانستن جونک (JMOLK)
۴۵	الگوی یادگیری، تفکر و دانستن جونک (JMOLTK)
۴۷	۳ ایجاد یک فرهنگ یادگیری کل مدرسه ای مبتنی بر جونک
۵۵	چالش مدیر مدرسه در رویکرد جونک (JHC)
۵۶	فرایند عام و گام به گام چالش مدیر مدرسه در رویکرد جونک (JHC) برای گشودن باب تغییر

- ۶۶ ۴ یادگیرنده‌های برانگیخته، معلم‌های برانگیزاننده، رهبری مشارکتی
نسخه معلم از الگوی جونک برای تعالی، غنی‌سازی و لذت بردن (MEEE) | به
- ۶۹ کارگیری نظریه در عمل | مطالعات موردی روشنگر
- ۹۰ نسخه دانش‌آموزی الگوی تعالی، غنی‌سازی و لذت بردن | C-MEEE
- ۹۲ نسخه مدیر مدرسه از الگوی تعالی، غنی‌سازی و لذت بردن | HT-MEEE
تلفیق نسخه‌های (نسخه معلم، دانش‌آموز و مدیر مدرسه) الگوی MEEE برای ایجاد
- ۱۱۱ فرهنگ یادگیری، رهبری و مدیریت کل‌مدرسه‌ای جونک
- ۱۱۳ ۵ «هفته یادگیری چگونه یاد گرفتن» جونک (اصول و روش‌های اجرا)
- ۱۱۵ راهبردهای اجرا
- برنامه‌ریزی برای هفته یادگیری چگونه یاد گرفتن جونک (LTLW): نسخه ویژه
- ۱۱۶ یک مدرسه
- برنامه‌ریزی برای هفته یادگیری چگونه یاد گرفتن جونک (LTLW): نسخه ویژه
- ۱۱۶ سال-گروه‌ها و کلاس
- یک قالب مفید برای برنامه‌ریزی هفته یادگیری چگونه یاد گرفتن (LTLW)
- ۱۱۷ بومی‌شده جونک
- ۱۱۸ ۶ «هفته یادگیری چگونه یاد گرفتن» مبتنی بر جونک (به کارگیری نظریه در عمل |
راهنمای روزانه تدریس)
- ۱۲۰ هفته یادگیری چگونه یاد گرفتن جونک
- ۱۲۰ روز اول: روز الگوهای یادگیری
- ۱۳۱ روز دوم: روز تفکر خلاق
- ۱۴۶ روز سوم: روز تفکر و یادگیری قابل مشاهده
- ۱۵۶ خطوط بخت‌یاری
- ۱۵۹ خطوط مفهومی
- ۱۶۳ کارتون‌های مفهومی
- ۱۶۳ چراغ‌های راهنمایی
- ۱۶۵ روز چهارم: روز فلسفه

- ۱۶۸ روز پنجم: روز منش‌های یادگیری مادام‌العمر
- ۱۷۰ تأملاتی در هفته یادگیری چگونه یاد گرفتن
- ۱۷۲ ۷ آغازگرهای مهارت‌های تفکر
- ۱۷۶ ابتکار آغازگرهای مهارت‌های تفکر | به‌کارگیری نظریه در عمل
- ۱۷۶ خنده بر هر دردی دواست
- ۱۷۷ هر چیزی و همه چیز ممکن است
- ۱۷۸ استفاده از ریاضیات برای ارتقای تفکر خلاق
- ۱۷۸ اگر پاسخ ۶ باشد، پرسش‌ها چیست؟
- ۱۷۸ مثلث جادویی
- ۱۸۰ چالش چهارتا چهار
- ۱۸۱ شگفتی‌های عدد پی
- ۱۸۲ استفاده از سواد خواندن و زبان برای ارتقای تفکر خلاق
- ۱۸۴ استفاده از فلسفه برای ارتقای تفکر خلاق
- ۱۸۶ استفاده از علم برای ارتقای تفکر خلاق
- ۱۸۷ استفاده از تخیل برای ارتقای تفکر خلاق
- ۱۸۹ ابتکار با همدیگر اندیشیدن چونک در زمین‌های بازی
- ۱۹۱ نظر‌ها و اندیشه‌های دانش‌آموزان درباره آغازگرهای مهارت‌های تفکر در مدرسه
- ۱۹۴ ۸ فلسفه و رویکردی فلسفی به یادگیری
- ۱۹۹ فلسفه به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر فرایند تدریس و یادگیری
- ۲۱۵ تأمل فلسفی خانواده‌ها با همدیگر
- ۲۱۶ فلسفه به عنوان وسیله‌ای برای کاهش شکاف واژگانی
- ۲۱۷ دانش‌آموزان به عنوان رهبران فلسفه
- ۲۱۸ دیدگاه‌ها و افکار دانش‌آموزان درباره فلسفه در مدرسه
- ۲۲۳ ۹ یادگیری مادام‌العمر و منش‌های مرتبط با آن
- ۲۲۶ دستیابی به مجموعه‌ای از منش‌های یادگیری مادام‌العمر برای مدرسه
- ۲۳۴ افزایش تنوع استفاده از منش‌ها با استنتاج خصلت‌های متضاد هر کدام از آن‌ها

۲۴۱	منش‌ها بدون در نظر گرفتن محدوده سنی و انواع مشارکت مدارس یک رویکرد مبتنی بر اقدام‌پژوهی
۲۴۵	راهنمای راهبردی برای برنامه‌ریزی فرایند دستیابی به مجموعه‌ای از منش‌های یادگیری مادام‌العمر و به کارگیری آنها در عمل
۲۴۷	ویژگی‌های فراسوی کلاس، در خانه و زندگی
۲۴۹	۱۰ تفکر و یادگیری در خانواده
۲۴۹	فلسفه یادگیری در خانه مبتنی بر جونک
۲۵۲	رویکرد یادگیری در خانه مبتنی بر جونک در عمل
۲۵۲	اولین تکلیف یادگیری در خانه زندگی کودک چون نقشه ذهنی
۲۵۵	ایده‌هایی برای ترم تحصیلی پاییز تکالیف یک، دو و سه‌هفته‌ای
۲۶۲	ایده‌هایی برای ترم بهار تکالیف یک، دو و سه‌هفته‌ای
۲۷۱	ایده‌هایی برای ترم تابستان تکالیف یک، دو و سه‌هفته‌ای
۲۷۸	آخرین تکلیف یادگیری در خانه دانش‌آموزان به عنوان یادگیرنده‌های مادام‌العمر
۲۸۱	۱۱ تفکر دوزبانه و چندزبانه در کلاس‌های چندفرهنگی
۲۸۲	کلاس‌های چندفرهنگی و چندزبانه جونک
۲۸۴	ترویج تفکر دوزبانه و چندزبانه در کلاس
۲۸۶	تفکر دوزبانه و چندزبانه جونک شناسایی سه جنبه اصلی رویکرد
۲۸۷	سه جنبه اصلی رویکرد BMT نظریه در عمل
۲۹۱	کلاس، مدرسه و جامعه سیال چندزبانه
۲۹۶	نشانه‌های اختصاری
۲۹۸	منابع
۳۰۳	نمایه

پیشگفتار مترجمان

درست به خاطر ندارم از چه مسیری با این کتاب آشنا شدم. اما درست به خاطر دارم که در معرفی آن به دکتر نامدار ابراهیمی درنگ نکردم. چون بررسی اجمالی مباحث آن نشان می‌داد که با علایق مشترک پژوهشی ما سازگار است. منظورم از علایق مشترک پژوهشی همان فلسفه پرسش‌محوری در تعلیم و تربیت است. داستان این نظریه از این قرار است که من با الهام از برخی اندیشه‌های پائولو فرله پرسیش‌محوری را به‌عنوان یک نظریه تربیتی به طور اجمالی صورت‌بندی کردم و تبیین خود را در قالب چند مقاله در دسترس علاقه‌مندان قرار داده بودم. این صورت‌بندی باید در انتظار مقطع زمانی دیگری می‌ماند تا شرح و تفصیل بیشتری یابد. آن مقطع هنگامی بود که دکتر نامدار ابراهیمی در دوره دکتری تصمیم گرفت تبیین این نظریه را در دستور کار خود قرار دهد. خروجی آن کتاب مشترکی شد با نام تربیت برای پرسیدن: درآمدی بر نظریه تربیتی پرسش‌محور که نشر نی آن را منتشر کرد.

لذت ندانستن کتابی بود که با حال و هوای نظریه پرسش‌محوری یا تربیت در خدمت پرسیدن سازگاری داشت. گرچه در تمام ابعاد و اجزا نمی‌توان این دو نگاه را منطبق بر یکدیگر دانست، هر دو در ارج‌گذاری بر پرسیدن و ندانستن سهیم هستند و به سپهری تعلق دارند که بارزترین ویژگی آن چرخش یک‌صدو هشتاد درجه‌ای در فهم سستی از رسالت تعلیم و تربیت، یعنی کمک به دانستن بیشتر است. در این سپهر تازه، دانستن

بیشتر واجد ارزش است، اما ارزش درجه اول ندارد. ارزش درجه اول از آن قدرت طرح پرسش عالمانه دانش آموز است که سبب می شود در مدار یادگیری و رشد باقی بماند. به سخن دیگر، در سپهر یا پارادایم پرسش محوری، کیفیت و قوت طرح پرسش یا آگاهی از ندانستن معیار تربیت یافتگی است و عیار و اثربخشی آن را تعیین می کند. چرا که استمرار یادگیری کاملاً در گرو اشعار به ندانستن است. بدین ترتیب نظریه پرسش محوری و لذت ندانستن را می توان شکلی از عملیاتی کردن آرمان استمرار بخشیدن به یادگیری در تعلیم و تربیت عصر جدید نیز دانست و از این جهت، دو نظریه مورد بحث واجد ارزش و اعتبار مضاعف می شوند. نویسنده کتاب، مارسلو استاریکوف، شخصیتی است که بارزترین ویژگی اش عدم تعلق حرفه ای و تخصصی نخستین او به عالم یادهی یادگیری است. تعلیم و تربیت حوزه تخصصی ثانوی او پس از پوشیدن ردای پژوهشگری در علوم پایه است. در این وادی جدید معلم و مدیر مدرسه شده و حالا مدرس دانشگاه است. از نظر من استاریکوف با نگارش این کتاب به شاهد دیگری برای این مدعا تبدیل شده که برای ایجاد انقلاب در هر حوزه معرفتی و طرح اندیشه های نو، تجربه جامعه پذیری حرفه ای و تخصصی از نوع دیگر می تواند بسیار کارساز باشد. امیدواریم ترجمه این اثر به مهم خود موجب جلب توجه بیشتر تمام دست اندرکاران، از سیاست گذاران تا معلمان و همچنین پژوهشگران به این چرخش اساسی در مأموریت نهاد مدرن تعلیم و تربیت عمومی شود.

محمود مهر محمدی

مهرماه ۱۴۰۲

میل به دانستن ویژگی هستی شناختی ماست که با آن زاده می شویم. این میل که در کنجکاوی و پرسشگری ریشه دارد ذاتاً لذت بخش و هیجان انگیز است. وقتی به شناخت ناشناخته ها نائل می شویم لذت می بریم. در واقع، اگر ندانستی در کار نبود لذتی هم که از یادگیری و اکتشاف ناشی می شود به دست نمی آمد. اما چه اتفاقی می افتد که این شوق پرسیدن و دانستن در ما فروکش می کند و آن کنجکاوی و شور اولیه از دست می رود و فرایند یادگیری و دانستن به یک عمل کسل کننده و حوصله سربر تبدیل می شود؟ علت را باید در رویکردهای نظام های تعلیم و تربیت رسمی جست و جو کرد که

وظیفهٔ مدرسه را انتقال و انباشت لقمه‌های آمادهٔ دانش و اطلاعات در مغز دانش‌آموزان در نظر می‌گیرند.

یادگیری زمانی مؤثر است که لذت‌بخش باشد. هدف رویکرد تربیتی جونک بازگرداندن این لذت به کلاس درس است که به طور طبیعی با جست‌وجوگری و پرسشگری همراه است. وقتی بپذیریم که ندانستن و به دنبال آن پرسشگری پیش‌نیاز دانستن است، سفر در ناشناخته‌ها نه تنها دشوار نیست بلکه هیجان‌انگیز نیز خواهد بود. اگر چنین نگاهی در دانش‌آموزان تقویت شود دیگر ندانستن را نقص نمی‌پندارند و آن را مقدمه‌ای برای دانستن‌های بیشتر می‌دانند. با به رسمیت شناخته شدن این نگاه در مدرسه و کلاس درس محیطی امن، حمایتگر و احترام‌آمیز ایجاد می‌شود که دانش‌آموزان در آن بدون نگرانی و با آزادی کامل به پرسشگری می‌پردازند و نادانسته‌های خود را به دانستن تبدیل می‌کنند. حال این پرسش پیش می‌آید که آیا ندانستن واقعا خوب است؟ مسلماً نه. تصور اینکه پرسش در خلأ شکل بگیرد غیرممکن است. در واقع، دانستن سکوی پیشرفت از پرسشی به پرسش دیگر است. پس لذت ندانستن به چه چیزی اشاره می‌کند؟ لذتی که در این رویکرد از آن صحبت می‌شود به چیزی اشاره دارد که طی مسیر پرسشگری و اکتشاف حاصل می‌شود. این لذت از جنس همان لذتی است که همراه هر سفری به ناشناخته‌ها وجود دارد.

چه درسی را می‌توان از این رویکرد تربیتی برای مدرسه و نظام تعلیم و تربیت آموخت؟ این رویکرد اشتراکاتی با رویکرد تربیتی پرسش‌محوری دارد که براساس آن مدارس باید با فاصله گرفتن از رویکرد پاسخ‌محوری محض به کانونی برای پرسشگری و حل مسئله بدل شوند، همان چیزی که نویسندهٔ کتاب از آن با عنوان «گودال الگوی یادگیری جونک» یاد می‌کند. براساس این الگو پرسشی مطرح می‌شود، دانش‌آموز برای رسیدن به پاسخ پرسش یا حل مسئله وارد گودال یادگیری می‌شود و پس از دستیابی به پاسخ از آن خارج می‌شود در حالی که چیز جدیدی یاد گرفته است و این بازی مادام‌العمر در «زندگی سراسر حل مسئله» ادامه می‌یابد. زندگی پر از گودال‌های بزرگ یادگیری است و دانش‌آموزان باید برای موقعیت‌های واقعی این زندگی آماده شوند. امیدواریم مباحث این کتاب با گشودن پنجره‌ای جدید در عرصهٔ تعلیم و تربیت در بهبود و غنی‌سازی فرایندهای تدریس و یادگیری در مدارس سودمند باشد.

این توضیح لازم است که پس از تصمیم‌گیری درباره ترجمه کتاب لذت ندانستن، برای دریافت اجازه ترجمه و همچنین نگارش مقدمه‌ای برای نسخه فارسی با آقای دکتر استاریکوف نویسنده کتاب مکاتبه شد. ایشان پس از دریافت ایمیل ضمن استقبال از ترجمه کتاب در پاسخ نوشتند: «از دریافت یکی از فوق‌العاده‌ترین ایمیل‌هایی که تاکنون دریافت کرده‌ام، سپاسگزارم! من کاملاً هیجان‌زده هستم که شما ارزش زیادی در اصول و فلسفه کتاب لذت ندانستن پیدا کرده‌اید، این واقعاً برای من بسیار ارزشمند است. اگر این کتاب به فارسی ترجمه شود و خودتان مقدمه‌ای برای آن بنویسید، برای من بزرگ‌ترین افتخار خواهد بود، امتیازی باورنکردنی و رویایی واقعی که تحقق یافته است. من مایکل گیونز را، کسی که در انتشارات روتلج ترجمه‌ها را هماهنگ می‌کند، به این ایمیل اضافه می‌کنم، تا بتواند ما را در فرایند و مراحل بعدی راهنمایی کند». انتشارات روتلج پس از دریافت درخواست در پاسخ اعلام کردند: «متأسفانه، به دلیل تحریم‌های بین‌المللی فعلی، ما نمی‌توانیم در ایران تجارت کنیم، بنابراین مجبور هستیم این درخواست را رد کنیم».

در پایان از زحمات و همراهی مرکز نشر دانشگاهی و یکایک بزرگوارانی که در انتشار ترجمه این کتاب سهمی داشتند، سپاسگزاریم و از درگاه خداوند برایشان آرزوی سعادت و سلامت داریم. همچنین به‌ویژه قدردان سرکار خانم لیلا محسنی هستیم که با صبر و حوصله و تلاش مجددانه پیگیر به‌سرانجام رسیدن این ترجمه بودند.

نامدار ابراهیمی

مهرماه ۱۴۰۲